

Az Alkotmánybíróság határozatai

KOVÁCS VIRÁG

The paper provides an overview of the activities of the Hungarian Constitutional Court from 20 November 2014 to 13 February 2015. The Constitutional Court made 79 decisions in this period (26 resolutions and 53 orders), not counting the cases resolved in the secretary general or single judge phase. In the great majority of the cases the Constitutional Court examined constitutional complaints against certain court decisions (52 cases, 5 out of which were decisions concerning elections), i.e. the cases where the Constitutional Court examined the conformity of Acts with the Fundamental Law were in the minority (28 decisions). The plenary session made 23 decisions, while the five member panels passed 56 case decisions.

Az Alkotmánybíróság határozatai

Tanulmányunkban az Alkotmánybíróság 2014. november 20. és 2015. február 13. közötti tevékenységéről adunk áttekintést. Az Alkotmánybíróság ebben az időszakban – a főtitkári szakban és az egyesbírói eljárásban történt befejezéseket nem számítva – összesen 79 döntést hozott, ebből 26 határozat, 53 pedig végzés. Az ügyek túlnyomó többségében az Alkotmánybíróság valamely bírósági határozattal szemben benyújtott alkotmányjogi panaszt bírált el (52 ügy, ebből 5 volt választási ügyben hozott döntés), vagyis kisebb számban voltak azok az ügyek, amelyben az Alkotmánybíróság jogszabály alkotmányosságát vizsgálta (28 ilyen határozat volt). A jogszabályok alkotmányossági vizsgálata a legtöbb esetben az Abtv. 26. § (2) bekezdése szerinti indítvány alapján történt (17 határozat, amelyből azonban 13 szó szerint ugyanazt tartalmazza az indítványok tárgyi azonosságára tekintettel). 6 esetben bírói kezdeményezés, 2 esetben az ombudsman indítványa alapján járt el a testület, 1 esetben pedig hivatalból mulasztást állapított meg. A teljes ülés 23 határozatot hozott, míg az öttagú tanácsok 56 ügyben hoztak döntést, jellemzően végzést.

A 79 döntésből mindössze négy esetben semmisített meg az Alkotmánybíróság jogszabályt (1 határozat) vagy bírósági döntést (3 határozat), illetve 1 esetben állapított meg alkotmányellenes mulasztást. Az elutasítás is viszonylag kisebb számban jellemző a testület döntéseiben: 22 elutasítást tartalmazó határozat született (ebből 13 az a bizonyos szerzői jogi tárgyú határozat, amelyet azonos tárgykörű ügyekben fogadott el a teljes ülés, ezek részben elutasítást, részben visszautasítást tartalmaztak.) A bírósági döntésekkel szemben benyújt-

tott alkotmányjogi panaszok esetében – a 3 megsemmisítést és 2 elutasítást tartalmazó döntést leszámítva – minden esetben visszautasításról döntött a testület, vagyis ezekben az ügyekben vagy az indítványozók indítványai nagyon gyengék, vagy a testület mércéje túl szigorú: mindenestre a bírók elé kerülő ilyen típusú indítványokat 90 százalékban visszautasítják.

A teljes ülésen elfogadott döntések (23) közül a már többször említett 13 – azonos szövegű – szerzői jogi ügyben hozott határozat volt az egyetlen, amelyhez se párhuzamos indokolást, se különvéleményt nem csatolt egy alkotmánybíró sem (ez a 13 határozat részben elutasítást, részben visszautasítást tartalmazott). A fennmaradó 10 ügy mindegyikében született vagy különvélemény (2 határozat), vagy párhuzamos indokolás (1 határozat), vagy mindkettő (7 határozat). Az öttagú tanácsokban jellemzően nincs nézeteltérés a bírók között, legalábbis ez kifelé nem jelenik meg párhuzamos indokolás vagy különvélemény formájában. Két kivétel volt a vizsgált időszakban, amikor két – szintén azonos tárgyú – ügyben két-két alkotmánybíró is írt különvéleményt a tanácsülésen született végzéshez, illetve egy esetben egy alkotmánybíró párhuzamos indokolást csatolt.

Az alábbiakban elsősorban azokat az ügyeket tekintjük át, amelyek alapjogi tárgyúak voltak, illetve kitérünk olyan ügyekre is, amelyek az alkotmányjogi panasz befogadhatósága körüli vitát tükröztek (ez ugyanis érinti az indítványozók indítványozói jogosultságát). A jogállamiság, jogbiztonság problémakörébe tartozó ügyeket (visszamenőleges hatályú jogalkotás, kellő felkészülési idő, hatalommegosztás és jogállamiság, állam jogalkotói hatalmával visszaélés) nem ismertetjük. (Ide tartozik például az elmúlt időszak jelentősebb döntései közül a devizakölcsön-perек ügyében hozott két alkotmánybírósi határozat.)

A sajtó- és szólásszabadság, adatvédelem, közérdekű adatok nyilvánossága körében hozott határozatok

1. A 3/2015. (II. 2.) AB határozatban az Alkotmánybíróság a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság ítélete alaptörvény-ellenességét állapította meg. Az ügy a véleménynyilvánítás szabadságával és annak korlátozhatóságával foglalkozott a közérdekre tekintettel. Az ügy másik érdekes kérdésköre az volt, hogy vajon a bíróságok mennyiben kötelesek alkalmazni az Alaptörvényt, illetve annak alkotmánybírósi jogértelmezését.

Az indítványozó a www.napi.hu Online Internetes és Információs Szolgáltató Kft. volt. Az általa kiadott „napi.hu” internetes sajtótermék 2013. október 16-án (0 óra 0 perckor) „Norvégia is figyelheti a Hernádi-ügyet” címmel cikket jelentetett meg, amely szerint a MOL Nyrt.-ben 1,64%-os tulajdonrészrel rendelkező norvég állami olajalap fontolóra veheti MOL-részvényeinek eladását. A Magyar Nemzeti Bank (MNB) a Magyar Nemzeti Bankról szóló 2013. évi CXXXIX. törvény alapján hivatalból piacfelügyeleti eljárást indított. Az MNB határozata megállapította, hogy az indítványozó – és a *Napi Gazdaság* kiadója – megsértette a piacbefolyásolás tilalmára

vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket, mivel – annak ellenére, hogy a benne foglalt tényállítások önmagukban valóságosak – a cikk a fő hangsúlyt a MOL részvénytőzsgára nézve leginkább szélsőséges esetére: a MOL-részvények olajalapból való kizárásának lehetőségére helyezte. Ezért – az MNB határozata szerint – a cikkben vázolt gondolatmenet alátámasztottsága, valamint a levont radikális végkövetkeztetés súlya között jelentős aránytalanság húzódik. Az MNB határozata szerint az elvárható gondosság elmulasztásának minősül, hogy a *Napi Gazdaság* által készített cikk egy automatikus rendszer segítségével került ki a „napi.hu” portálra, ezáltal az bármiféle tartalmi ráhatás nélkül jelent meg az internetes oldalon. Az MNB határozata szerint kifogásolható, hogy a cikk megjelentetésével nem várták meg az olajalapot kezelő norvég jegybank válaszáat, illetve nem biztosították lehetőséget a MOL Nyrt.-nek az előzetes véleménynyilvánításra. Az MNB mindezek alapján megállapította, hogy a megalapozatlan, félrevezető információ nyilvános közléséhez az indítványozó – és a *Napi Gazdaság* kiadója – gondatlan magatartása vezetett, ezért – a *Napi Gazdaság* kiadójával megegyezően – hárommillió forint piacfelügyeleti bírság megfizetésére kötelezte.

Az indítványozó a határozat felülvizsgálata iránt bírósághoz fordult. A bíróság megállapította, hogy az MNB a piacbefolyásolás fogalmának helyes értelmezésével hozta meg a határozatát. A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.) 202. § d) pontja szerint a tiltott magatartás nemcsak hamis információ közlésével, hanem akár megalapozatlan, akár félrevezető információ közlésével megvalósulhat. A bíróság kifejtette, hogy az indítványozó (a felperes) tévesen hivatkozott az újságírói véleménynyilvánítás szabadságára, mivel a tényállásnak nem az újságírói vélemény értékelése képezte a részét, hanem az adott cikkben közölt információk megalapozatlan és félrevezető mivolta, így az MNB nem a véleménynyilvánítás szabadsága körében vizsgálódott, és nem az újságírói véleménynyilvánítás alapulvételével hozott döntést.

Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és annak az általa helybenhagyott közigazgatási hatósági határozatra is kiterjedő megsemmisítését kérte. Az indítványozó szerint az ítélet sérti az Alaptörvény IX. cikk (1) és (2) bekezdéseiben foglalt szólás- és sajtószabadságot, mivel a hatósági döntés felülvizsgálatakor nem érvényesítette az alapjogok korlátozására vonatkozó alkotmányossági követelményeket [Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése], és nem állapította meg a korlátozás aránytalan jellegét. Az indítványozó szerint sérült továbbá az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésében foglalt, a hatósági eljárásokban érvényesülő tisztességes eljáráshoz való jog, ugyanis a *Napi Gazdaság* cikkét utánközlő sajtótermékek kiadói közül az MNB kizárólag az indítványozóval szemben folytatott le hatósági eljárást. Ez az eljárás szelektív megindítását jelenti, ami egyúttal a szólás- és sajtószabadság összefüggésében az Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésének sérelmét is eredményezi, mivel az utánközlő sajtótermékek homogén csoportján belül a jogalkalmazó alkotmányellenesen tett különbséget.

Az Alaptörvény bírósági döntésekben történő érvényesítését illetően az Alkotmánybíróság kifejtette, hogy az Abtv. 27. §-a szerinti panasz alapján az Alkotmány-

bíróság azt vizsgálja, hogy a bírói döntésben foglalt jogértelmezés az Alaptörvénnyel összhangban áll-e, és hogy az Alaptörvényben biztosított jogok alkotmányos tartalmát érvényre juttatta-e. Alaptörvényt sért a bíróság döntése, ha az alapjogilag releváns ügyben az alapjogi érintettséget figyelmen kívül hagyva jár el, és az általa kialakított jogértelmezés nem áll összhangban az érintett alapjog alkotmányos tartalmával. A jelen esetben „alapjogilag releváns ügyről” van szó, mivel az MNB határozata – mint jogalkalmazói aktus – a sajtó szabad működésének, tájékoztató tevékenységének határára vonatkozó jogértelmezést tartalmazott, és ennek alapján alkalmazott felügyeleti intézkedést egy sajtócikk közzétevőjével szemben. Ezért a bírósági felülvizsgálat során figyelemmel kellett volna lenni a sajtószabadság korlátozásának alkotmányos szempontjaira, ami azonban nem azt jelenti, hogy a bíróságnak közvetlenül ezekre az alaptörvényi rendelkezésekre kellene alapítania a döntését. Ehelyett a bíróságnak az általa alkalmazandó jogszabály értelmezése és a konkrét tényállásra való alkalmazása során figyelemmel kell lennie a releváns alkotmányossági szempontokra. A jelen ügyben tehát az MNB közigazgatási határozatát a Tpt.-ben foglalt piacbefolyásolás tilalmának olyan értelmezése alapján kell a bíróságnak felülvizsgálnia, amely értelmezés nem sérti a sajtószabadság alkotmányos tartalmát.

Az Alkotmánybíróság ezért megállapította azokat a szempontokat, amelyeket a bíróságnak az alkotmányos jogértelmezéshez figyelembe kell vennie.

Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése az alapjog-korlátozás alkotmányos tesztjéről rendelkezik, amely nemcsak a jogalkotót kötelezi, hanem a jogalkalmazókra is irányadó. Ha tehát a bíróság olyan jogszabályt alkalmaz, amely valamely alapjog gyakorlását korlátozza, akkor a korlátozást – a jogszabály értelmezési keretén belül – a szűk-széles és arányos mértékre tekintettel megszorítóan kell értelmeznie.

A vélemény- és sajtószabadság tekintetében az Alkotmánybíróság a korábbi gyakorlatára – elsősorban a 7/2014. (III. 7.) AB határozatban foglaltakra – támaszkodott döntésében. Megállapította, hogy a kérdéses cikk a sajtó tájékoztató tevékenysége körébe eső médiatartalom volt, amely egy közüggel összefüggésben közölt információkat. Hangsúlyozta: az Alaptörvény IX. cikk (1) és (2) bekezdésében elismert szólás- és sajtószabadság kitüntetett helyet foglal el az alapjogok között, ami azzal jár, hogy egyrészt csak kivételes jelleggel kell engednie a korlátozására felhozott más jogokkal, illetve alkotmányos értékekkel szemben, másrészt a szabad véleménynyilvánítást korlátozó törvényeket megszorítóan kell értelmezni. Ugyanakkor a Tpt. piacbefolyásolás tilalmára vonatkozó rendelkezésének a célja a tőkepiacok indokolatlan külső befolyásolástól mentes, zavartalan működése. Ez az Alaptörvény M) cikk (2) bekezdése szerinti alkotmányos érték, amelynek védelme érdekében a szólás- és sajtószabadság korlátozása szükséges lehet. A Tpt. alapján történő korlátozás arányosságának megítélése körében a szólás- és sajtószabadság alkotmányos jelentőségére figyelemmel kell eljárni mind a vizsgált magatartás értékelésekor, mind az esetleg alkalmazandó szankció meghatározásakor.

Erre tekintettel a Tpt. szerinti tiltott piacbefolyásolás megvalósulása feltételeit – „megalapozatlan, félrevezető, hamis” információ – megszorítóan kell értelmezni.

Vagyis a valós (releváns tényekkel alátámasztott) információk kapcsán csak kivételesen, a sajtó rosszhiszemű eljárása esetén van lehetőség annak megállapítására, hogy az információ megalapozatlan vagy félrevezető. Az események valamely lehetséges forgatókönyvének felvázolása pusztán amiatt nem tekinthető megalapozatlan tájékoztatásnak, mert annak megvalósulási esélye csekély.

A Tpt.-ben szabályozott azon feltételt, hogy az információt terjesztő személy „hamis vagy félrevezető mivoltának tudatában van” vagy „az adott helyzetben elvárható gondosság” nélkül járt el, szintén megszorítóan kell értelmezni. Az „elvárható gondosság” követelménye nem értelmezhető úgy, hogy ezáltal a sajtót az egyébként alátámasztott tények és összefüggések valóság-hű közlésétől elzárja.

Az indítványban a részrehajló eljárásra vonatkozó felvetéssel – és a diszkrimináció tilalmára vonatkozó részével – kapcsolatban az indítványt elutasította, ugyanis a „napi.hu” kiadóját nem mentesíti a felelősség alól önmagában az, hogy a cikk egy általa működtetett automatizmus révén került föl a portálra.

A határozathoz három párhuzamos indokolást és öt különvéleményt fűztek az alkotmánybírók. Balsai István különvéleményének lényege, hogy az üzleti titokra tekintettel a szólás- és sajtószabadság korlátozása szélesebb körű lehet, mint ami az Alkotmánybíróság korábbi gyakorlatából következik. Ő emellett csatlakozott Juhász Imre és Szívós Mária különvéleményéhez is. Juhász Imre különvéleményében úgy vélekedett, hogy a bíróság helyesen állapította meg, hogy a jelen ügyben foglalt problémára nem található egyértelmű, releváns alkotmánybírói gyakorlat, ezért a bíróság joggal értelmezte saját hatáskörében a Tpt. kérdéses rendelkezését. Pokol Béla különvéleményében azt kifogásolta, hogy a határozat révén a bíróságok felhatalmazást kapnak a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseken túl az Alaptörvényben foglalt alapjogok bevonására a jogértelmezésük során. Ezzel az alapjogok – a határozat által pontosan ki nem jelölt – körének alkalmazását kiterjeszti a magánfelek közti viszonyokra, holott az eredendően az állam és állampolgár közti relációban érvényesíthető. Szívós Mária (Salamon László csatlakozásával) ugyan egyetértett azzal, hogy az Alaptörvényben foglalt alapjogokat a bíróságoknak is érvényesíteniük kell, ám nem értett egyet a határozatban megjelölt következtetésekkel. Az Alkotmánybíróság ugyanis korábban csak akkor semmisített meg bírósági határozatot, ha az Alaptörvényt sértett, míg jelen ügyben szerinte pusztán az volt a megsemmisítés indoka, hogy a bíróság mellőzte az alapjogi érvelést a döntésében. A gazdasági újságírás esetében a sajtószabadság korlátozása szerinte szélesebb lehet, mint más esetekben, s a bírósági döntés ezzel összhangban áll.

2. A közérdekből nyilvános adat problémáját érintette a 3026/2015. (II. 9.) AB határozat. Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a Kúria ítéletét támadta. Az indítványozó 2010-ben fordult a Margit-híd felújításával kapcsolatos, II. negyedéves teljesítési igazolásban foglalt egyes részadatokról mint közérdekű adatokról tájékoztatás iránt az MH-2009 Konzorciumhoz, valamint a Fővárosi Önkormányzathoz. A Fővárosi Önkormányzat – állítása szerint – egy egyoldalú teljesítési igazolással ren-

delkezik, a konzorcium pedig üzleti titokra hivatkozással megtagadta az adatszolgáltatást. Az indítványozó bírósághoz fordult, keresetét elutasították, illetve a Kúria a jogerős ítéletet hatályában fenntartotta. Az indítványozó szerint a Kúria döntése sérti az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdését, illetve a 39. cikk (2) bekezdését. Az indítványozó szerint a Kúria alaptörvény-ellenesen értelmezte a közfeladat fogalmát, illetve a személyes adatok védelméről és közérdekű adatok nyilvánosságáról szóló 1992. évi LXIII. törvény (Avtv.) és az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) alkotmányellenesen leszűkítette a közfeladatot ellátó szerv fogalmát.

A határozat kifejtette, hogy az Alaptörvény 39. cikk (2) bekezdése szerint a nyilvánosság előtti elszámolásra a „közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet” köteles, az általuk kezelt közérdekű adatokhoz való hozzáférést a közfeladatot ellátó szerveken kívüli szervezetnek is biztosítani kell. Az Alaptörvény 39. cikk (2) bekezdéséből az következik, hogy a közérdekű adatszolgáltatás kötelezettsége nem függvénye annak, hogy közérdekű adatot birtokló szervezet milyen szervtípusba tartozik, milyen tulajdonban van, milyen tevékenységet folytat, a közérdekű adatszolgáltatásra irányuló kötelezettséget önmagában megteremti az a tény, hogy a szervezet közérdekű adatot birtokol.

Az Alkotmánybíróság ezt követően azt fejtette ki – némileg ellentmondva az előbbieknél –, hogy a konzorciummal szerződést kötött Fővárosi Önkormányzat a felújítási munkálatok elvégzésére nem delegálta a közszolgáltatási önkormányzati feladatokat, így a konzorcium nem minősül jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szervnek. Mivel nem tartozik az Avtv. 19. § (1) bekezdése szerinti közfeladatot ellátó szerv fogalmi körébe, nem lát el átruházott állami, önkormányzati feladatot, és nincs olyan jogszabály sem, amely egyéb közfeladatot ellátó szervvé minősítené, ezért az Avtv. rendelkezései alapján nem kötelezhető a felperes által kért adatok kiadására. Emellett megállapította azt is, hogy az Avtv. 19. § (1) bekezdése egy taxáción alapuló, kógens, eltérést, mérlegelést és méltánylást nem engedő, zárt és pontos szabályozás a közérdekű adatok kiadására kötelezett személyi körre nézve. Az ilyen típusú szabályozás nem enged mozgásteret a jogalkalmazók és így a bíróság részére sem.

Az Alkotmánybíróság végül a következőkre utalt: „Az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdése, 39. cikk (2) bekezdése és az Avtv. 19. cikk (2) bekezdése nem állt összhangban egymással. Ezt a hiányosságot orvosolta a jogalkotó akkor, amikor megalkotta a közérdekből nyilvános adat jogintézményét, a szolgáltatására kötelezett szervek és személyek körét, igénylésének rendjét és a nem teljesítés esetén igénybe vehető eszközöket, lehetőségeket. A 2014. március 15-től hatályos szabály alapján az indítványozó ismét adatszolgáltatásért fordulhat a Konzorciumhoz, igénye elutasítása esetén a szabályozás garantálja számára a bírósághoz fordulás jogát, és jogos igénye esetén a bíróság kötelezi az adatbirtokost az adat kiadására.”

3. A 4/2015. (II. 13.) AB határozat a közérdekű és a közérdekből nyilvános adatok minősítésének alkotmányos kritériumaival foglalkozott. Az indítványozó az at-

latszo.hu Közhasznú Nonprofit Kft. Fővárosi Ítéltábla ítélete alaptörvény-ellenességének megállapítását és megsemmisítését kérte, mivel az ellentétes az Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdésével, illetve a XXVIII. cikk (1) bekezdésével. Az indítványozó 2012. március 9-én elektronikus adatigénylést nyújtott be a külügyminisztériumhoz. Az adatigénylés a külügyminisztérium állományába tartozó kormánytisztviselők – a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Kttv.) 179. §-ában meghatározott – közérdekből nyilvános adatai megismerésére vonatkozott. A külügyminisztérium megtagadta az adatigénylés teljesítését arra hivatkozással, hogy ez diplomáciai, illetve nemzetbiztonsági sérelmet okozna. Ezt követően az indítványozó keresetet indított közérdekből nyilvános adatok kiadása iránt, s a Fővárosi Törvényszék kötelezte a külügyminisztériumot, hogy 15 napon belül szolgáltatssa ki a felperes részére a kért, közérdekből nyilvános adatokat. A másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatta, s a keresetet elutasította, mivel az elsőfokú ítélet meghozatalát követően a per tárgyát képező adatokat mint adatösszességet a külügyminisztérium titkossá minősítette, ez pedig a közérdekből nyilvános adatok megismerésének korlátját képezi. A minősített adat védelméről szóló 2009. évi CLV. törvény (Mavtv.) szabályai bíróság általi felülvizsgálatot nem tesznek lehetővé.

Az indítványozó sérelmezte, hogy a másodfokon eljáró bíróság ítéletével voltaképpen helyben hagyta azt, hogy az adatkezelő az adatigénylést követően a közérdekből nyilvános adatokhoz való hozzáférés biztosítását adatminősítés útján megakadályozta. Álláspontja szerint a bíróságnak az adatminősítés felülvizsgálatára is lenne hatásköre, ha az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (Infotv.) 31. § (1) bekezdését az Alaptörvénnyel összhangban értelmezte volna.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt elutasította, ugyanakkor megállapította azt is, hogy mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség áll fenn, mivel a közérdekű, illetve közérdekből nyilvános adat minősítése esetén a jogalkotó nem biztosította, hogy e nyilvánosságkorlátozással szemben a közérdekű adatok megismeréséhez való alapvető jogot [Alaptörvény VI. cikk (2) bekezdés] közvetlenül, az adatminősítés tartalmi felülvizsgálatát jelentő eljárás útján érvényesíteni lehessen.

Az Alkotmánybíróság a korábban a közérdekű adatok megismeréséhez való joggal összefüggésben hozott határozataira alapította döntését. Megállapította továbbá, hogy az Infotv. 27. § (1) bekezdése alapján az adatkezelő törvényesen utasítja el az Mavtv. szerinti minősített adat megismerésére irányuló igényt. Az adatigényt elutasító döntés ellen a kérelmező bírósághoz fordulhat, ám az adatkezelőnek elég annyit bizonyítania, hogy az igény az Mavtv. szerinti minősített adatra vonatkozott. Vagyis a megtagadás jogszerűségének vizsgálatára irányuló bírósági felülvizsgálat formális eljárás. Miután kizárt a bírói mérlegelés, nem állapítható meg a közérdekű adatok megismeréséhez fűződő jog sérelme az adatközlés megtagadásának jogszerűsége tárgyában hozott konkrét bírói döntést illetően, úgyszintén a bírósághoz fordulás jogának sérelme sem. Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panaszt elutasította.

Ugyanakkor az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdése szerint az alapvető jogok tiszteletben tartása és védelme „az állam elsőrendű kötelezettsége”, ami magában foglalja azt is, hogy az államnak gondoskodnia kell az alapjogok érvényesüléséhez szükséges feltételekről. Ennek érdekében a jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését. A jelen ügyben ez azt jelenti, hogy ha az adatigénylés formálisan elutasítható és ezzel egyidejűleg az adatminősítés érdemi és hatékony felülvizsgálata nem biztosított az Infotv. alapján, a közérdekű adatok megismeréséhez való jog nem érvényesül. A közérdekű adatok megismeréséhez való jog alapján az adatminősítés felett olyan közvetlenül kezdeményezhető érdemi kontrollt kell biztosítani, amely alkalmas arra, hogy ellenőrizze a minősítés formai és eljárási követelményeinek megtartását, továbbá a minősítés tartalmi indokoltságát, megalapozottságát, a nyilvánosság-korlátozás szükségességét és arányosságát érdemben felülvizsgálják.

A határozathoz négy alkotmánybíró párhuzamos indokolást, három alkotmánybíró különvéleményt fűzött. Czine Ágnes párhuzamos indokolásában úgy vélekedett: szükséges, hogy a minősítés jogszerűségét az érintettek megfelelő eljárásban vitathassák. Erre nézve megoldási javaslatokat fogalmazott meg (megvalósítható úgy, hogy a titokfelüyeleti hatósági eljárás kezdeményezésére, valamint az azt követő bírósági eljárás megindítására jogosultak körét kibővítené a jogalkotó; vagy úgy, ha a közérdekű adat kiadása iránti perben eljáró bíróság maga kezdeményezhetné a hatósági eljárást). Dienes-Oehm Egon párhuzamos indokolásában kifejtette, hogy az Alkotmánybíróság döntése megalapozásához szükségtelen az Alkotmány alapján hozott alkotmánybírói gyakorlat figyelembevétele. Salamon László álláspontja szerint a szükségességi–arányossági teszt a jogalkotót köti, nem pedig a jogalkalmazót. Kifejtette továbbá, hogy az alkotmányellenes mulasztás megszüntetése többféle jogalkotói megoldással lehetséges, például úgy, hogy a bíróság kezdeményezhetné a titokfelüyeleti hatósági eljárást. Varga Zs. András párhuzamos indokolásában szintén az ügyben alkalmazott jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatban fejtette ki azt, hogy a jogalkotónak a szabályozás során azt is módja lesz felülvizsgálni, hogy a Kttv. 179. §-ában megjelölt, a kormánytisztviselőkre vonatkozó adatkör indokoltan minősül-e közérdekből nyilvános adatnak.

Balsai István különvéleményében – melyhez Lenkovics Barnabás csatlakozott – úgy vélekedett, hogy az Alkotmánybíróság nem vette figyelembe azokat az eljárásokat, amelyeket a jogalkotó biztosított a minősítés felülvizsgálata tekintetében. A mulasztás tekintetében a határozat szerinte nem jelölte meg, hogy a mulasztás mely Abtv.-ben szabályozott esete áll fenn a jogszabályokkal kapcsolatban. Ezek miatt a határozatot nem tartja megalapozottnak. Pokol Béla kifejtette, hogy a határozat mellőzte azoknak az eljárási lehetőségeknek a figyelembevételét, amelyek alapján az Alaptörvényt sértő mulasztás nem volna megállapítható. Kifogásolta továbbá, hogy a határozat kritikátlanul közelít az Alkotmány alapján létrejött alkotmánybírói gyakorlathoz. Végül kifogásolta azt, hogy az Alkotmánybíróság nem tért ki annak vizsgálatára, hogy miként viszonyul az Alkotmánybíróság hatásköre a Nemzeti Adatvédelmi és Infor-

mációszabadság Hatóság (NAIH) hatásköréhez, illetve, hogy az Alkotmánybíróság – amely kis apparátussal dolgozik – nem vonta be eljárásába a nagyobb szakapparátussal működő NAIH-ot.

4. Az 1/2015. (I. 16.) AB határozat a Fővárosi Ítéletábrla ítélete alaptörvény-ellenességét állapította meg. Az indítványozó az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésének, valamint XXIV. cikk (1) bekezdésének sérelmére hivatkozott. Egy magánszemély ugyanis az iwiw felhasználói adatlapján, személy szerint megnevezve az indítványozót, az állatai között tüntette fel, valamint – ügyvédi minőségét is érintően – a jó hírnevét és hitelét rontó bejegyzéseket szerepeltetett. Az indítványozó mint magánvádló lépett fel a bíróság előtt, bizonyítási indítványait a bíróság elvetette. A másodfokú bíróság ítélete ellen a magánvádló jelentett be másodfellebbezést a vádlott terhére. A harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság felmentő ítéletével más jogi indokok alapján egyetértett. A bíróság a vádlott felmentését bűncselekmény hiányára tekintettel állapította meg, mivel az ügyvéd olyan közszereplőnek tekintendő, aki túrni köteles az ügyben szereplő és ahhoz hasonló kifejezéseket.

Az Alkotmánybíróság az alkotmányjogi panasz befogadása körében kifejtette: önmagában a sértetti pozíció nem biztosít alapot a személyes érintettség megállapítására, abban a tekintetben, hogy az állam miként gyakorolja büntetőigényét. Ezért azt kell vizsgálni, hogy az indítványozó a büntetőeljárás keretein belül milyen minőségben vett részt. Az Alkotmánybíróság szerint, mivel a panaszos sértetti minőségén túl magánvádlóként lépett fel az alapügyben, és személyére vonatkozóan alapjogát érintő bírósági döntés született, az alkotmányjogi panasz törvényi feltételei fennállnak.

Az indítványozó egyrészt azt sérelmezte, hogy az ügyében előterjesztett bizonyítási indítványait a bíróság elutasította, és az eljárás elhúzódása miatt azok részben már nem is lennének pótolhatók. Másrészt szerinte az ellentmondó tanúvallomások sem kerültek megfelelően értékelésre, ahogy a cselekmény elkövetését magára vállaló személy felelősségre vonása is elmaradt.

Az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy a Fővárosi Ítéletábrla ítéletében az Alaptörvénnyel összhangban értelmezte-e a jó hírnév védelméhez való jog és a véleménynyilvánítás szabadságának egymáshoz való viszonyát. Az Alkotmánybíróság ezúttal is megállapította, hogy a bíróságok jogalkalmazása során alapvető kötelezettség a jogszabályok szövegének elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban történő értelmezése, mely során kiemelt szereppel bír a közjó és az erkölcs szem előtt tartása (Alaptörvény 28. cikk). A Fővárosi Ítéletábrla megállapítása – miszerint a sérelmezett kifejezések megfelelnek a társadalomban szokásos érintkezési formák minimumszintjének, és nem voltak olyan súlyúak, illetve tartalmúak, hogy gyalázkodó jellegűnek lehetne tekinteni őket – nem értékelhető úgy, hogy összhangban áll az Alaptörvénnyel pusztán azért, mert mindennapos az ilyen kifejezések használata.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint Fővárosi Ítéletábrla tévesen hivatkozott a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatra, mivel az a közhatalmat gyakorló személyekkel és intézményekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatban írta elő alkotmá-

nyos követelményként, hogy esetükben a nem büntethető véleménynyilvánítás köre tágabb legyen, mint más személyeknél. Az ügyvédek nem tekinthetők közhatalmat gyakorló személynek. Ezenfelül a bíróság nem háríthatja el a döntéshozatalt azért, mert a polgári jogi út célra vezetőbb lenne. A személyiségi jogok védelmére ugyanis több jogág párhuzamosan kínál igényérvényesítési lehetőséget.

Az indítványozó azon kifogásait, amelyek arra irányultak, hogy bizonyítási indítványait a bíróság elutasította, az ellentmondó tanúvallomások nem kerültek megfelelően értékelésre, az Alkotmánybíróság visszautasította.

A határozathoz három alkotmánybíró párhuzamos indoklást csatolt. Lévay Miklós szerint a határozat nem megfelelően határozza meg a visszautasítás jogalapját, visszautasítás helyett érdemi összefüggés hiánya alapján elutasításnak lett volna helye. Valamint álláspontja szerint az alkotmányjogi panasz benyújtásához szükséges érintettség megállapításához nem megfelelő indok az állam büntetőigénye gyakorlásának elmaradása: a panaszosnak az Alaptörvényben biztosított jogának sérelmét kell állítania. Alkotmányjogi panasz útján az állami büntetőigény érvényesítését nem kérdőjelezheti meg. Véleménye szerint minden olyan személy esetében megállapítható az érintettség, aki a büntetőeljárás alanyának minősül a büntető eljárásjog rendszerében; vagyis az érintettséget kiterjesztően kell értelmezni: az „önmagában a sértetti pozíció” fordulat a határozatban azonban épp az ellenkező hatást éri el. A határozat ezenkívül kettéválasztja a sértett és a magánvádló pozícióját, és csak az utóbbira tekintettel ismeri el az előbbi érintettségét. A magánvádló a vádhatóság jogosítványait gyakorolja, e jogainak korlátozása vezethet Alaptörvényt sértő helyzetre. Ez ugyanakkor nem zárja ki azt, hogy a sértettet e minőségben megillető jogok sérelme is alkotmányjogi panasz alapjául szolgálhasson.

Stumpf István párhuzamos indokolása arra hívta fel a figyelmet, hogy az indítványozó magánvádlói minősége és az a körülmény, hogy a bíróság felmentő ítéletet hozott, alaposabb vizsgálatot igényelt volna a befogadhatóság körében. A magánvádló indítványozó esetében továbbá a határozat elegendőnek tartja a magánvádlói minőséget az indítvány befogadhatóságához, ami szintén problémát jelent, hiszen a bíróság ítélete magánvádas ügyben – az ilyen típusú ügyek természetére tekintettel – minden esetben a sértett alapjogát érinti. A felmentő ítélet esetében ugyanakkor kérdéses, hogy a magánvádló alapjogának sérelméről lehet-e beszélni. Ezért a határozatnak meg kellett volna vizsgálnia, hogy a magánvádló panaszos által támadott büntető ítélet egyáltalán sértheti-e a felhívott alapjogait.

Paczolay Péter párhuzamos indokolásában – amelyhez Lévay Miklós és Stumpf István is csatlakozott – kifogásolta, hogy a határozat nem áll összhangban az Alkotmánybíróság gyakorlatával, különösen a 7/2014. (III. 7.) AB határozatban, valamint a 13/2014. (IV. 18.) AB határozatban foglaltakkal. A határozat ugyanis azt a kérdést vizsgálja a szólásszabadság személyiségvédelmi határainak meghatározásakor, hogy az ügyben magánvádlóként fellépő ügyvéd közszereplőnek tekinthető-e, holott az Alkotmánybíróság gyakorlata alapján mindenekelőtt annak van döntő jelentősége, hogy a megszólaló fél közügyek vitájában fogalmazta-e meg álláspontját. Márpedig

az alkotmányjogi panasszal támadott bírósági ítélet a közügyek vitatásával való kapcsolatot nem vizsgálta, hanem önmagában a vitatott közléssel érintett személy ügyvédi jogállásának tulajdonított ügydöntő jelentőséget, s ezt tette az Alkotmánybíróság határozata is. Téves továbbá a határozat indokolásának az a része, amely szerint a tényállítások alkotmányos védelme „céljuktól, megjelenési formájuktól” vagy attól függ, hogy „hatóságok felé vagy hatósági eljárásban” fogalmazódnak-e meg. Ugyanis a tényállítások alkotmányos védelme mindenekelőtt azok valóságtartalmától függ, és a valóságnak megfelelő tényállítások védelme nyilvánvalóan nem szorítkozhat a határozatban jelzett körre.

Az alkotmányjogi panasz befogadhatósága, bíróság által alkalmazandó jog alkotmányossága

1. Két határozat [3029/2015. (II. 9.) és 3030/2015. (II. 9.) AB határozat], amely öttagú tanácsi ülésen született, abban váltott ki vitát, hogy az alkotmányjogi panasz visszautasításának feltételei fennállnak-e akkor, amikor egy olyan jogszabályi rendelkezés alapján jár el a bíróság, amelynek alkotmányellenességét az Alkotmánybíróság már megállapította, de annak jogkövetkezményét – a megsemmisítést – a jövőre nézve (*pro futuro*) mondta ki. Az indítványozók kormánytisztviselői jogviszonyát a munkáltató indokolás nélkül szüntette meg a kormánytisztviselők jogállásáról szóló 2010. évi LVIII. törvény (Ktjt.) 8. § (1) bekezdése alapján. E rendelkezés alkotmányellenességét a 8/2011. (II. 18.) AB határozat állapította meg. A két AB határozat azzal érvel, hogy az indítványozók nem hivatkozhatnak érvényesen arra, hogy felmentésükre abban az időszakban került sor, amikor az Alkotmánybíróság egy korábbi határozata már megállapította az ügyében alkalmazandó jogszabályi rendelkezés alkotmányellenességét, ám *pro futuro* hatállyal mondta ki azt. A *pro futuro* megsemmisítés ugyanis azt jelenti, hogy az Alkotmánybíróság a jogszabályt meghatározott időtartamra alkalmazandónak minősíti. A határozat hivatkozott a 3167/2013. (IX. 17.) AB végzésre, amely szerint „[a] *pro futuro* hatállyal megsemmisített jogszabályt (jogszabályi rendelkezést) az adott alkotmánybírósági határozat indokolásában a *pro futuro* megsemmisítés meghatározott okától függetlenül, minden esetben alkalmazni kell, amíg a megsemmisített jogszabály hatályát nem veszti, hacsak az Alkotmánybíróság az adott alkotmánybírósági határozatban másként nem rendelkezik”. A határozat szerint az indítványok nem tartalmaztak új elemet, ám ennek ellenére nem *res iudicata*-ra hivatkozással utasította vissza az indítványt, hanem mert nem felelnek meg az Abtv. 29. §-ában foglalt követelményeknek, vagyis nem tartalmaznak a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenességet vagy alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdést. A két-két különvéleményt Czine Ágnes és Stumpf István jegyzi. Czine Ágnes szerint a 8/2011. (II. 18.) AB határozat a korábban hatályos Abtv. hatálya alatt hozott határozat, és az Alkotmánybíróság hatáskörei jelentősen módosultak időközben. Ezért az akkor az alkotmányjogi panasszal kapcsolatosan tett megállapítások a jelen ügyben nem vehetők figyelembe. Így nincs szó ismételt eljárásról, mivel a jelen ügy tárgya nem utólagos normakontroll

[amint a 8/2011. (II. 18.) AB határozat az volt]. Az az alkotmányossági szempont, amire tekintettel a *pro futuro* megsemmisítés az alapügyben indokolt volt, nem zárhatja ki az egyéni jogsérelemre alapított alkotmányjogi panasz érdemi elbírálását, ezért az alkotmányjogi panaszt érdemben kellett volna elbírálni. Stumpf István különvéleményében kifejtette, hogy a *pro futuro* megsemmisítésnek nem lehet célja az, hogy a hatályvesztés időpontjáig tartó időszakban az alkotmányellenes norma alkalmazásával további alapjogsértéseket lehessen elkövetni. A 8/2011. (II. 18.) AB határozat ismeretében a munkáltató is eljárhatott volna alkotmányosan – vagyis indokolhatta volna a felmentést –; mint ahogy a bíróság az elé tárt jogvitát alkotmányos jogszabály alapján kell, hogy eldöntse, ellenkező esetben köteles bírói kezdeményezéssel élni az Alkotmánybíróság előtt. A jelen ügyben tehát a bírói döntést érdemben befolyásoló alaptörvény-ellenesség éppen azért áll fenn, mert a bíróság egy *pro futuro* megsemmisített alkotmányértő jogszabály alkalmazásával hozott az indítványozó ügyében döntést.

2. Megjegyzendő, hogy az Alkotmánybíróság egy másik öttagú tanácsa egy hónappal korábban négy hasonló ügyben hozott döntést [3017/2015. (I. 27.) AB hat.; 3018/2015. (I. 27.) AB hat.; 3019/2015. (I. 27.) AB hat.; valamint 3020/2015. (I. 27.) AB hat.], és szintén az alkotmányjogi panasz visszautasítása mellett döntött. Az ezen végzésekben kifejtettek szerint „[a] *pro futuro* hatállyal megsemmisített jogszabályt (jogszabályi rendelkezést) az adott alkotmánybírói határozat indokolásában a *pro futuro* megsemmisítés meghatározott okától függetlenül, minden esetben alkalmazni kell, amíg a megsemmisített jogszabály hatályát nem veszti, hacsak az Alkotmánybíróság az adott alkotmánybírói határozat indokolásában másként nem rendelkezik”. Ennek körében meg kell vizsgálni, hogy az alkotmányjogi panasz alapjául szolgáló bírói döntést az alkotmánybírói döntésének közzététele előtt vagy azután hozták-e, vagyis miért és hogyan kellett az adott, akkor még hatályban volt jogszabályi rendelkezést a bírónak alkalmaznia. A *pro futuro* megsemmisítést tartalmazó döntés közzététele előtt meghozott bírói ítéletek kapcsán a jogi helyzet megítélésénél abból kell kiindulni, hogy a bírónak kötelező volt a kérdéses jogszabály (Kjt.) rendelkezéseit alkalmazni, mert az Országgyűlés által elfogadott és hatályba léptetett jogszabályról volt szó. Az alkotmánybírói határozat közzététele után a bíró az adott esetben szintén köteles volt a perben a már megsemmisített Kjt. 8. (1) bekezdését alkalmazni. Ezért azt kell vizsgálni, hogy az indítványozó indítványában szerepel-e új elem (ami miatt az ügy nem minősül *res iudicata*-nak).

Emberi méltóság, fogyatékosok jogai, akadálymentesítés

Az Alkotmánybíróság a 3023/2015. (II. 9.) AB határozatában a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény (Sztv.) 51. § (4) bekezdésének „fokozatosan” szövegrésze alaptörvény-ellenességét, illetve nemzetközi szerződésbe ütközését vizsgálta. Az indítvány előterjesztője az alapvető jogok biztosja volt, aki szerint a támadott rendelkezés az Alaptörvény II. cikkében deklarált emberi méltósághoz való jogot, a XXVII. cikk (1) bekezdésében biztosított szabad mozgáshoz való jogot sérti, valamint

ellentétes a 2007. évi XCII. törvénnyel kihirdetett, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény és az ahhoz kapcsolódó Fakultatív Jegyzőkönyv (CPRD) 4. cikkében és 9. cikkében foglaltakkal.

Az eredeti szabályozás, amely 2010. január 1-jétől lépett hatályba, úgy rendelkezett, hogy „[a]z egyenlő esélyű hozzáférést a közforgalmú menetrend alapján végzett személyszállításban részt vevő autóbuszokon, továbbá az autóbusz-pályaudvarok és a megállóhelyek személyforgalom lebonyolítására és kiszolgálására szolgáló részében fokozatosan, de legkésőbb 2013. január 1-jéig kell biztosítani”. Az Sztv. 2012. december 31-én hatályba lépett módosítása a kormányzat által vállalt teljesítési határidőt nem tartalmazza, csak a „fokozatosan” szövegrészt. Az indítványozó érvelése szerint formai szempontból nem kifogásolható, hogy a jogalkotó az akadálymentesítéssel kapcsolatos feladatokat „folyamatosan, különösebb jogi indoklás nélkül, pusztán az anyagi források elégtelenségére hivatkozva kitolja”, ugyanakkor ha csak a fokozatosságot követeli meg a jogalkotó, azzal „gumiszabályt” épít be az Sztv.-be. Ez a módosítás, vagyis a konkrét határnap megjelölésének elhagyása az indítványozó szerint visszalépést eredményez az állam már meglévő, esélyegyenlőség kapcsán fennálló intézményvédelmi kötelezettségétől, amit csak különös indok alapján tehetne meg.

Az Alkotmánybíróság az indítványt elutasította. Az Alkotmánybíróság döntése alátámasztásához áttekintette a fogyatékkal élő vagy csökkent mozgásképességű személyek közlekedésben való részvételét segítő szabályozási rendszert. Megállapította, hogy a hatályos rendelkezések szerint az autóbusszal közlekedő utasok jogairól és a 2006/2004/EK rendelet módosításáról szóló 181/2011/EU Rendeletben (Rendelet) meghatározott közlekedéshez való jogok megtartása felett a közlekedési hatóság felügyeletet gyakorol. Ennek keretében jogosult szankciókat alkalmazni (pl. utasjogi felügyeleti bírságot kiszabni). A vonatkozó szabályok ismételt és súlyos megszegése esetén akár felfüggesztheti vagy visszavonhatja a személyszállítási közszolgáltatás végzésére jogosító működési engedélyt. A fogyatékossgal élő vagy csökkent mozgásképességű személy pedig, ha sérelmet szenved a Rendeletben meghatározott jogában, panasszal fordulhat a közlekedési hatósághoz. Az Alkotmánybíróság mindezek alapján megállapította, hogy a szabályozási rendszer egészében elősegíti a fogyatékkal élő vagy csökkent mozgásképességű személyek közlekedésben való részvételét.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése alapján az egyenlő esélyű hozzáférés feltételeit megteremteni a közforgalmú menetrend alapján végzett személyszállításban részt vevő járműveken, továbbá a pályaudvarokon, az állomás és a megállóhely személyforgalom lebonyolítására és kiszolgálására szolgáló részében – konkrét határidőt tartalmazó előírás nélkül – az állam állandó kötelezettsége. Az állam folyamatosan köteles intézkedésekkel segíteni azt, hogy az egyenlő esélyű hozzáférés adott esetben a már meglévő járművek és létesítmények átalakítása, illetve az újabb beruházások során megvalósuljon. A konkrét határidő hatályon kívül helyezése nem mentesíti az államot ezen kötelezettsége alól.

Az ügyben egy párhuzamos indoklás és két különvélemény született. Kiss László különvéleményében azzal érvelt, hogy a határidő hiánya sérti a CPRD-t, mivel a ha-

táridő hatályon kívül helyezésével a „megfelelő” feladat-teljesítési kötelezettség nem teljesül, így ez az akadálymentesítés elodázását eredményezheti anyagi források hiányára hivatkozással. Lévay Miklós különvéleményében úgy vélekedett, hogy az elutasítás megállapítása mellett az Alkotmánybíróságnak hivatalból mulasztással előidézett alkotmányértést kellett volna megállapítania. Álláspontja szerint a „fokozatos” megvalósítás csak az általánosság szintjén elégíti ki az esélyegyenlőség megteremtése kötelezettségéből fakadó követelményeket. Szigorúbb az alkotmányossági mérce, ha konkrét, a jogalkotó által jól körülhatárolt területen történik az esélyegyenlőség megvalósítása – ami jelen ügyben a tömegközlekedés –: a fokozatos megvalósítás előírásán túlmenően konkrét határidőt vagy határidőket kell a teljesítésre megjelölni. Ennek hiányában nemcsak az emberi méltósághoz való jog, hanem a jogbiztonság elve is sérül, mivel a jogalanyok számára kiszámíthatatlanná válik az állami működés és saját személyes sorsuk alakítása is.

Vallásszabadság

Az Alkotmánybíróság több esetben foglalkozott már egyházak megszűnésével kapcsolatos indítvánnyal: a 35/2014. (XII. 18.) AB határozatban a Debreceni Ítéltábla végzése ellen benyújtott alkotmányjogi panaszt bírálta el. Az indítványozó 2012. február 29-ig egyházként működött, azonban e jogállását a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény (Ehtv.) 34. § (2) és (4) bekezdése, valamint a 8/2012. (II. 29.) OGY határozat (OGYh.) következtében elveszítette, ezután egyesületnek minősült. A Szolnoki Törvényszék elrendelte az indítványozó kényszer-végelszámolását, illetve az indítványozót jogutód nélkül megszüntette. Az indítványozó e döntést megtámadta. A Debreceni Ítéltábla végzése kifejti, hogy a bíróság eljárása szempontjából nincs jelentősége annak, hogy az indítványozó alaptörvény-ellenesnek tartja az eljárás alapjául szolgáló jogszabályokat; a bíróságnak a hatályos jogszabályt alkalmaznia kell mindaddig, amíg az Alkotmánybíróság nem hoz határozatot az egyedi ügyben alkalmazandó jogszabály alaptörvény-ellenességéről. Az indítványozó szerint a bíróságok döntése sérti az Alaptörvény VII. cikkében, XIII. cikkében és VIII. cikkében biztosított jogait, továbbá hivatkozott arra, hogy korábban alkotmányjogi panaszt terjesztett elő, amely alapján az Alkotmánybíróság a 6/2013. (III. 1.) AB határozatában (Abh.) megsemmisítette az Ehtv.-nek az indítványozót egyesületté minősítő rendelkezéseit, továbbá megállapította, hogy egyházi jogállását nem veszítette el.

Az alkotmányjogi panasz benyújtását követően a 2013. évi CXXXIII. törvény 2013. augusztus 1-jei, illetve szeptember 1-jei hatállyal módosította az Ehtv. rendelkezéseit, köztük a törvény több átmeneti rendelkezését is, amelyek a vallási közösségek jogállásával összefüggő, folyamatban lévő és befejezett ügyekre vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaznak.

Az Abh. értelmében az Ehtv.-nek azok a rendelkezései, amelyek az indítványozót egyesületté minősítették, alaptörvény-ellenesek voltak. Az Abh. az alaptörvény-elle-

nes rendelkezések alkalmazhatatlanságát azok hatálybalépésére visszaható hatállyal mondta ki, tehát azok – bármely időpontban történő – alkalmazása nem volt összhangban az Alaptörvénnyel. Nincs jelentősége tehát annak, hogy az eljáró bíróságoknak e rendelkezések alkalmazásának időpontjában azok alaptörvény-ellenességéről nem volt tudomásuk.

Az Alkotmánybíróság ezért a támadott bírósági végzéseket azon indokkal semmisítette meg, hogy azok részben alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezés alapján mondták ki az indítványozó szervezet akarata ellenére annak jogutód nélküli megszűnését. Ez az Alaptörvény VII. cikkét sérti.

A határozathoz három alkotmánybíró fűzött – közös – különvéleményt, érjük lényege, hogy miután nem támogatták a jelen határozat meghozatala alapjául szolgáló Abh.-t, ezért az ebből következő ítéletek megsemmisítését sem támogatják.

A bíróhoz való jog és a nemzetközi szervezetek immunitása

A 36/2014. (XII. 18.) AB határozat a Kúria indítványa alapján született. Az ügy tárgya egy nemzetközi szervezet (Közép- és Kelet-Európai Regionális Környezetvédelmi Központ, REC) székhely-megállapodásáról szóló – már nem hatályos – kormányrendelet (Kr.), illetve annak joghatóság alóli mentességet megállapító rendelkezése volt. Valamint a Kúria a diplomáciai vagy egyéb mentesség esetében szükséges eljárásról szóló 1973. évi 7. tvr. (Tvr.) egyes rendelkezései alkotmányossági vizsgálatát kérte. Az ügy alapja a REC és volt alkalmazottja közötti munkaügyi jogvita volt (jogellenes felmondás). Az ügyben eljáró bíróságok között vita alakult ki abban, hogy a REC joghatóság alóli mentességéről szóló rendelkezést a Kr.-ben alkalmazni kell-e ebben az ügyben, illetve abban, hogy a munkáltatói rendes felmondásban foglalt utalást a magyar bíróság joghatóságára a mentességről való lemondásnak lehet-e tekinteni. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint a mentesség nem vonatkozik a munkaügyi vitára, illetve a magyar bíróság joghatóságára utalás lemondásként értékelendő. A másodfokú bíróság ezzel ellentétben – a Tvr. alapján kért miniszteri állásfoglalások alapján – megállapította joghatósága hiányát, s az utalást nem tekintette a mentességről való lemondásnak. A Kúria álláspontja szerint a joghatóság alóli mentesség a Kr.-ben alkotmányosértő (Alaptörvény XXVIII. cikk) és nemzetközi szerződésbe ütközik [1993. évi XXXI. törvénnyel kihirdetett, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény (EJEE) 6. cikk], mivel általános joghatóság alóli mentességet enged, és nemcsak a nemzetközi szervezet funkciója ellátásával összefüggésben ad ún. funkcionális mentességet. Ezzel a REC és alkalmazottai közötti jogviták tekintetében is mentességet élvez a szervezet, ami viszont sérti a tisztességes eljáráshoz való jogot, mivel a munkavállaló nem tudja bírósági úton érvényesíteni jogi igényét. Emellett a Tvr. azon rendelkezése, amely szerint az igazságügyért felelős miniszter állásfoglalása a diplomáciai mentesség kérdésében kötelező a bíróságra, szintén alkotmányosértő, ugyanis a bírói függetlenséget (Alaptörvény 26. cikk) és a tisztességes eljáráshoz való jogot (Alaptörvény XXVIII. cikk) is sérti.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a REC immunitása – figyelemmel a Kr.-ben foglalt funkcionális jogi személyiségére – funkcionális, vagyis nem élvez abszolút immunitást. Ugyanakkor funkciója ellátáshoz tartozik az alkalmazottak kiválasztása, így az alkalmazottakkal kapcsolatos munkaügyi vitákra kiterjed a funkcionális immunitása. Ennek a funkcionális immunitásnak azonban emberi jogi feltétele van: vagyis a nemzetközi szervezet csak akkor hivatkozhat érvényesen joghatóság alóli mentességére, ha alkalmazottai számára olyan hatékony eljárást biztosít, amelynek keretében vélt vagy valós jogi igényeiket érvényesíthetik. A hatékony eljárás vizsgálata a bíróság hatáskörébe tartozik, ugyanis a magyar bíróság csak akkor állapíthatja meg joghatósága hiányát – és ezáltal tagadhatja meg a bíróság általi jogszolgáltatást az alkalmazottól –, ha a mentesség ezen feltétele teljesül. Ellenkező esetben sérül az alkalmazott bíróhoz való joga, amelyet mind az Alaptörvény XXVIII. cikke, mind az EJEE 6. cikke védelemben részesít.

Az Alkotmánybíróság hangsúlyozta, hogy a tisztességes eljáráshoz (bíróhoz) való jog nem abszolút szerkezetű alapjog, ezért annak korlátozása – az elérni kívánt cél szükségességére és a korlátozás arányosságára figyelemmel – megengedhető. Ezért az immunitás garantálása önmagában nem sérti ezt az alapjogot. Aránytalan azonban a korlátozás akkor, ha a joghatóság alóli mentesség következtében az alkalmazott számára semmilyen út nincs biztosítva arra, hogy a munkáltató nemzetközi szervezettel szemben vélt vagy valós igényét érvényesíthesse.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság elutasította a Kr. 6. cikk 1. pontjában foglalt joghatóság alóli mentességet megállapító rendelkezés alkotmányellenessége megállapítására irányuló indítványt, és alkotmányos követelményt állapított meg. Az Alkotmánybíróság utalt arra, hogy a székhely-megállapodás, illetve a mentességi szabály kormányrendeleti szintű szabályozása is alkotmányossági aggályt vet fel, ennek megállapításától azonban eltekintett, részben arra tekintettel, hogy a jogalkotó időközben törvényi szinten szabályozta a REC székhely-megállapodását, részben pedig arra tekintettel, hogy a már hatályon kívül helyezett Kr. támadott rendelkezése tekintetében alkotmányos követelmény megállapításával is orvosolható volt az alapjogsérelem.

Az Alkotmánybíróság ezenkívül a Tvr. 5. §-ának részleges megsemmisítését mondta ki. A támadott rendelkezés ugyanis úgy rendelkezett, hogy a miniszteri állásfoglalás a bíróságra kötelező. Ez az Alkotmánybíróság álláspontja szerint kizárja annak lehetőségét, hogy a bíróság a jogszabályok értelmezése és mérlegelés útján maga állapítsa meg, hogy az előtte folyamatban lévő ügyben joghatósága hiánya megállapításának helye van-e vagy sem, ami a bírói függetlenséget (mint az ítékezés függetlenségét) sérti. Hangsúlyozta ugyanakkor az Alkotmánybíróság, hogy nem alkotmányellenes, ha a jogszabály más formában rendelkezik arról, hogy a bíróság kérje ki a szakminiszter állásfoglalását. Az azonban a bíróságot döntése meghozatalában nem kötheti, a jogszabályok értelmezése tekintetében a bírói mérlegelés jogát nem zárhatja ki.

A Tvr. támadott rendelkezése a bíróhoz való jogot is sérti, mert azáltal, hogy a miniszter állásfoglalása kötelező a bíróságra nézve, a joghatóság kérdésében tényle-

gesen nem a bíróság, hanem a miniszter dönt. A félnek pedig – mivel a miniszter állásfoglalása a Tvr. folytán kötelező a bíróságra – ténylegesen nincs lehetősége vitatni a joghatóság kérdésében hozott bírósági döntést.

A határozathoz két alkotmánybíró fűzött különvéleményt. Kiss László szerint egyrészt szakvéleményt kellett volna kérni az ügyben abban a kérdésben, hogy nemzetközi jogról vagy külföldi jogról van-e szó a Kr. esetében. Bár a határozat végül is meggyőzte arról, hogy nemzetközi jogról van szó, a szakértő kirendelése véleménye szerint indokolt lett volna. Másik érve, hogy a határozatban foglalt alkotmányos követelmény a bíróságoknak hatáskört teremt, s ezzel az Alkotmánybíróság túllépte hatáskörét. Helyette a jogalkotással (pontosabban jelen esetben annak elmulasztásával) okozott kár megtérítéséről kellett volna rendelkeznie, mivel a jogalkotó a székhely-megállapodást kormányrendeletben szabályozta. Salamon László különvéleményében arra hivatkozott, hogy a Tvr. megsemmisítése nem indokolt, ugyanis a szakminiszter állásfoglalása viszonyosság esetén is kötelező a bíróságra, s itt ennek analógiájáról van szó. Hiszen a (külpolitikáért felelős) szakminiszter rendelkezik kellő szakértelemmel az ilyen külügyi (diplomáciai) kérdésekben. Vitatja továbbá a másodfokú bíróság megkeresésére adott miniszteri állásfoglalás azon megjegyzését, miszerint a Tvr. elavult szabályokat tartalmaz, valamint hogy a bíróság mérlegelési joggal rendelkezik, ezért rá nézve a miniszteri állásfoglalás nem kötelező.